

Θαυματουργική θεραπεία κατά της πανώλης στη Νήσο Κέρκυρα από τον Άγιο Σπυρίδωνα: συμβολή στην Ιστορία της Ιατρικής.

Γεώργιος Παντελεάκος¹

Κων/νος Τσιάμης²

Μαρία Μάνδουλα-Κουσουνη³

Εφη Πουλάκου-Ρεμπελάκου¹

- ¹ Εργαστήριο Ιστορίας της Ιατρικής, Ιατρική Σχολή, Πανεπιστήμιου Αθηνών
- ² Εργαστήριο Μικροβιολογίας, Ιατρική Σχολή, Πανεπιστήμιου Αθηνών
- ³ Μαρία Μάνδουλα – Κουσουνη Παιδίατρος – Ιστορικός

Υπεύθυνος αλληλογραφίας:

Γεώργιος Παντελεάκος

Εργαστήριο Ιστορίας της Ιατρικής
Ιατρική Σχολή Αθηνών, Ε.Κ.Π.Α.

E-mail: granteleak@med.uoa.gr

Περίληψη: Ένας από τους σημαντικότερους αγίους της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας είναι ο Άγιος Σπυρίδων, Επίσκοπος Τριμυθούντος Κύπρου, προστάτης της Κέρκυρας. Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης εργασίας εξετάζονται οι δύο θαυματουργικές παρεμβάσεις του αγίου, με τις οποίες διέσωσε την Κέρκυρα από την πανώλη, τα έτη 1629 μΧ και 1673 μΧ αντίστοιχα. Στις δύο αυτές περιπτώσεις, οι κάτοικοι του νησιού βλέποντας την πανώλη να αφανίζει τον ντόπιο πληθυσμό ικέτευσαν τον άγιο να τους διασώσει από το θανατικό, που είχε προκαλέσει πολλούς θανάτους, χωρίς να μπορεί να αντιμετωπιστεί από τα ιατρικά μέσα της εποχής. Προσέτρεξαν στο ιερό Λείψανο του αγίου, που φυλάσσεται μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης στον ομώνυμο ναό του αγίου στην παλιά πόλη της Κέρκυρας, και ο άγιος εισάκουσε τις ικεσίες τους εξαφανίζοντας την νόσο από το νησί. Αυτό αναφέρουν άλλωστε και ιστορικοί της εποχής, όπως ο Ανδρέας Μάρμορας, ο οποίος περιγράφει την περίπτωση με λεπτομέρεια την πρώτη επιδρομή πανώλης στην Κέρκυρα τον Δεκέμβριο του 1629 μΧ και την περίπτωση Σαραντάρη. Μαρτυρίες αναφέρουν ότι οι φύλακες του Φρουρίου της Κέρκυρας καθ όλη τη διάρκεια που ο άγιος «πάλευε» με το θανατικό έβλεπαν μια άσβεστη λυχνία στο Καμπαναριό του αγίου. Σε ανάμνηση των γεγονότων αυτών έχουν καθιερωθεί δύο λιτανείες του σκηνώματος του αγίου, μία την πρώτη Κυριακή του Νοεμβρίου (Λιτανεία του Πρωτοκύριακου) και μια την Κυριακή των Βαΐων (Βαιφόρος Λιτανεία), οι οποίες λαμβάνουν χώρα ως τις μέρες μας, αποδίδοντας την πρέπουσα τιμή των Κερκυραίων στον Προστάτη τους.

Εισαγωγή

Μελετώντας κανείς το βίο και τα θαύματα των αγίων της ανατολικής ορθόδοξης εκκλησίας διαπιστώνει πολλές περιπτώσεις που άπτονται του ερευνητικού ενδιαφέροντος της Ιστορίας της Ιατρικής. Άγιοι, Μάρτυρες, Ιεράρχες, επιτέλεσαν πολλές αγαθοεργίες και θαύματα, θεράπευσαν αρρώστιες και νοσήματα που δεν μπορούσαν να αντιμετωπιστούν με τα ανθρώπινα ιατρικά μέσα εκείνης της εποχής. Δεν είναι λίγοι άλλωστε οι Άγιοι, οι οποίοι θεωρούνται προστάτες συγκεκριμένων ιατρικών ειδικοτήτων, οι οποίοι και «εξειδικεύονται» θα μπορούσαμε να πούμε στη θεραπεία συγκεκριμένων νοσημάτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι Άγιοι Ανάργυροι Ιατροί Κοσμάς και Δαμιανός, που θεωρούνται οι προστάτες της Ιατρικής γενικότερα και των ιατρών, η Αγία Παρασκευή της Οφθαλμολογίας, ο Άγιος Στυλιανός της Παιδιατρικής και πολλά άλλα παραδείγματα Αγίων της Ορθόδοξης εκκλησίας, όπου η ειδικότητα με την οποία σχετίζονται εξαρτάται ή από τα μαρτύρια που υπέστησαν (πχ ο Άγιος Αντύπας που είναι ο προστάτης της Οδοντιατρικής) ή από τα θαύματα τα οποία επιτέλεσαν (πχ ο Άγιος Αρτέμιος, ο προστάτης της Ουρολογίας).¹

Μία αντίστοιχη περίπτωση θαυματουργικής παρεμβάσεως, που άπτεται του ερευνητικού ενδιαφέροντος της Ιστορίας της Ιατρικής και η οποία έχει ποικίλες αναφορές από ιστορικούς εκείνης της εποχής, είναι οι δύο θαυματουργικές παρεμβάσεις του Αγίου Σπυρίδωνος προστάτη της Κέρκυρας κατά της πανώλης, που είχε εξαπλωθεί στο νησί τον 17ο αιώνα μ.Χ. Τον 17ο αι. μΧ, όπως και παλαιότερα, η Κέρκυρα είχε προσβληθεί από πανώλη εξαιτίας ότι το λιμάνι της ήταν τακτικός σταθμός των νηοπομπών του Ενετικού εμπορικού και στρατιωτικού στόλου, ο οποίος έφερε πολλές φορές κρούσματα πανώλης, από τα λιμάνια στα οποία στάθμευε.²

Σύντομος Βίος και θαύματα του Αγίου Σπυρίδωνος

Όπως αναφέρεται σε σπάνιο χειρόγραφο του 18ου αι. μΧ, με βυζαντινή μικρογράμματη γραφή, που περιλαμβάνει την ακολουθία, τον βίο και τα θαύματα του αγίου, ο Άγιος Σπυρίδωνας γεννήθηκε στην Κύπρο και έζησε στα χρόνια του Μεγάλου Κωνσταντίνου και των διαδόχων του. Υπήρξε, όπως αναφέρει ο συναξαριστής του, «τον τρόπον απλούς, την καρδιαν ταπεινός και εγένετο εξ αρχής Ποιμήν προβάτων», κατά το πρότυπο του Χριστού, ο οποίος στη Χριστιανική Θεολογία χαρακτηρίζεται ως ο «Καλός Ποιμήν». Ήταν τόσα πολλά τα θαύματα που επιτέλεσε και υπήρξε λαοφιλής, ώστε πολύ σύντομα ανήλθε στα υψηλότερα θρησκευτικά κλιμάκια ως Αρχιεπίσκοπος Τριμυθούντος Κύπρου. Στα θαύματα του περιλαμβάνονται θεραπείες τυφλών, αναστάσεις νεκρών, της κόρης

του Ειρήνης και του υιού της τεθλιμμένης χήρας κ.α. Το σημαντικότερο και πλέον γνωστότερο από τα θαύματα του, που έχει επηρεάσει και τον τρόπο με τον οποίο αναγράφεται, είναι το Θαύμα στην Α Οικουμενική Σύνοδο που έγινε στην Νίκαια το 325 μΧ στην οποία συμμετείχε κατατροπώνοντας τον Αρειο και τις μονοφυσιτικές του απόψεις³⁻⁴.

Είναι το γνωστό θαύμα με το κεραμίδι, για να αποδείξει το ομοούσιο και αδιαίρετο της Αγίας Τριάδος παρομοιάζοντας την με το κεραμίδι και τα συστατικά του. Κρατώντας στο χέρι του το κεραμίδι, το μετέτρεψε στα τρία συστατικά του, στη φωτιά, στο νερό και το χώμα, κατατροπώνοντας τις αιρετικές απόψεις του Αρείου, διατρανώνοντας την Τριαδικότητα του θεού, «και τους επί λόγους μέγα φρονούντας εν τη κατά την Νίκαιαν Συνόδω τη δυνάμει του Αγίου Πνεύματος επεστόμισε»⁵.

Ο συναξαριστής του αναφέρει για το θαύμα της Συνόδου της Νικαίας τα ακόλουθα: «ο άγιος λαβών εις την αριστερά αυτού κεραμίδα έσφισεν αυτή και ω του θαύματος ευθύς ανέβη το πυρ εις τον αέρα, το ύδωρ εχύθη εις την γήν, ο δε πηλός έμεινεν εις τας χείρας αυτού και ούτως οι μεν ορόντες εξέστησαν» με τον Αρειο στη συνέχεια να ζητά από τον άγιο συγγνώμη για τις αιρετικές του απόψεις «οι μεν ορθόδοξοι ενίκησαν, οι δε Αρειανίζοντες ενίκηθησαν και επέστρεψαν σχεδόν άπαντες εις την ορθόδοξον πίστην».⁶

Ενα άλλο λιγότερο γνωστό θαύμα, που επιτέλεσε ο Άγιος και άπτεται του ενδιαφέροντος της Ιστορίας της Ιατρικής, είναι η θαυματουργική θεραπεία του διαδόχου του Μεγάλου Κωνσταντίνου, αυτοκράτορα Κωνσταντίνου, η ασθένεια του οποίου ακόμη και σήμερα δεν έχει επαρκώς προσδιοριστεί. «Και τον βασιλέα Κωνσταντίον του συνέχοντος πάθους απήλλαξεν», αναφέρει ο συναξαριστής του Αγίου, χωρίς να δίνει περισσότερα στοιχεία για το νόσημα από το οποίο έπασχε ο Βασιλέας. Ωστόσο κατά τη μελέτη ενός άλλου χειρογράφου με μικρογράμματη βυζαντινή γραφή, τυπωμένο και αυτό στην Βενετία τον 18ο αι. μΧ, γίνεται αναφορά σε ένα λεπρόσαρκο νόσημα, που θεράπευσε ο άγιος από κάποιον βασιλέα, εννοώντας προφανώς τον Κωνσταντίνο: «χαίροις νόσημα λεπρόσαρκον βασιλέως εκβαλών» και «χαίροις ο σωτήρ λεπρικής αμαυρώσεως».⁷

Αναλυτικότερα όμως θα ασχοληθούμε σε επόμενη εργασία για την θεραπεία του Βασιλέως Κωνσταντίου από τον Άγιο Σπυρίδωνα, ο οποίος για να ευχαριστήσει τον Άγιο για την θεραπεία του καθιέρωσε το «αφορολόγητο» της εκκλησίας «εθέσπισεν ασυδότους τους εκκλησιαστικούς», διότι θεωρούσε ότι είναι άτοπο οι επίγειοι βασιλείς να λαμβάνουν φορολογία από «τους υπηρέτας του βασιλέως των ουρανών»

Το περιστατικό αυτό αναφέρεται στο πρώτο τροπάριο που ψάλλεται στον Μικρό Εσπερινό και συγκεκριμένα: «νόσω κατεχόμενον και θανάτω Κωνσταντίον, τον Βασιλέα τούτων απήλλαξας και νουθεσίαις αυτόν κατέπεισας,

παρατηρείν αεί, Ιερεύσιν άπασιν ως τω θεώ πάντοτε λατρεύουσι καλώς προσφέρεσθαι».⁸

Η σχέση του Αγίου με την Κέρκυρα και η ιστορία της μεταφοράς του λειψάνου του στο νησί

Το ιερό λείψανο του Αγίου κατέληξε στην Κέρκυρα το 1456 μΧ, τρία χρόνια μετά την Άλωση της Πόλεως από τους Οθωμανούς, όπου φυλασσόταν εκεί. Σύμφωνα με την επικρατέστερη εκδοχή στα 1453 μΧ, όταν έγινε η Άλωση της Πόλεως, μεταξύ των Ελλήνων που διέφυγαν από την Κωνσταντινούπολη ήταν και ο Γεώργιος Καλοχαιρέτης, στην ιδιοκτησία του οποίου ήταν τα Ιερά Λείψανα της Αγίας Θεοδώρας, Αυτοκράτειρας και συζύγου του Εικονομάχου Θεοφίλου, καθώς και το Λείψανο του Αγίου Σπυρίδωνα.⁹

Μάλιστα για να τα διασώσει τα είχε τοποθετήσει σε σακιά, τα οποία είχε γεμίσει με σανό, λέγοντας σε όλους, όσοι τον ρωτούσαν τι είχαν αυτά, ότι ήταν τροφή για τα ζώα. Αρχικώς εγκαταστάθηκε στην Παραμυθία απέναντι από την Κέρκυρα και αργότερα στο νησί, όπου ήταν υπό Ενετική και όχι Οθωμανική κυριαρχία. Εκεί παντρεύτηκε και έκανε τρεις γιούς, όπως μας αναφέρει ο ιστορικός της Κέρκυρας Ανδρέας Μάρμορας, τον Μάρκο, τον Λουκά και τον Φίλιππο, στους οποίους μετά τον θάνατο του κληρονόμησε και τα άγια λείψανα. Στον πρωτότοκο το σκήνωμα της αγία Θεοδώρας της Βασιλίσσης και στους άλλους δύο το σκήνωμα του αγίου Σπυρίδωνος. Μάλιστα τα δύο αδέρφια, σε δίκη που έγινε όταν θέλησαν να μεταφέρουν το σκήνωμα του αγίου εκτός της Κέρκυρας, αποφασίστηκε ότι διατηρούν το αποκλειστικό δικαίωμα της ιδιοκτησίας επί του αγίου λειψάνου. Ωστόσο μετά από λίγα χρόνια το λείψανο του Αγίου πέρασε στην ιδιοκτησία του Κερκυραίου Σταματέλλου Βούλγαρη, ο οποίος παντρεύτηκε την κόρη του Φίλιππου Καλοχαιρέτη. Μάλιστα ο Βούλγαρης έκτισε και τον πρώτο ιερό ναό αφιερωμένο στον Άγιο Σπυρίδωνα, όπου και εναπόθεσε για προσκύνημα το άγιο λείψανο. Μετά όμως από την καταστροφή του από φυσικά αίτια, κτίστηκε εντός της πόλεως μεγάλος ναός αφιερωμένος στον Άγιο, που υπάρχει έως σήμερα.¹⁰⁻¹¹

Ωστόσο, σύμφωνα με μια άλλη εκδοχή, ο Πρεσβύτερος Γρηγόριος Πολύευκ(τ)ος ήταν αυτός που το 1453 μΧ διέσωσε από την μανία των Τούρκων κατακτητών τα ιερά λείψανα του αγίου Σπυρίδωνος και της Βασιλίσσης Θεοδώρας, εγκαταστάθηκε αρχικώς στην Παραμυθία της Ηπείρου και αργότερα τα μετέφερε στην Κέρκυρα το 1456 μΧ, όπου και τα απέθεσε στο ναό του Αγίου Αθανασίου. Προς το τέλος της ζωής του, μην έχοντας άλλον έμπιστο φίλο να τα μεταβιβάσει, τα κληροδότησε στον Κωνσταντινοπολίτη Γεώργιο Καλοχαιρέτη, ο οποίος στη συνέχεια τα μεταβίβασε στους κληρονόμους του, όπως προαναφέραμε στην άλλη εκδοχή.¹²

Οι δύο περιπτώσεις θαυματουργικής διάσωσης της Κέρκυρας από την πανώλη, από τον Άγιο Σπυρίδωνα

Στενά συνδεδεμένο όχι μόνο με την εκκλησιαστική ιστορία, αλλά και με την γενικότερη ζωή και ιστορία της Κέρκυρας είναι το ιερό λείψανο του Αγίου Σπυρίδωνα, με επίκεντρο τον περικαλλή ναό του, που είναι το σήμα κατατεθέν και το επίκεντρο λατρείας του Αγίου στην παλιά πόλη της Κέρκυρας. Σε πολλές περιπτώσεις ο ζωντανός Άγιος της ορθοδοξίας, όπως τον αποκαλούν οι συναξαριστές του, εισάκουσε τις δεήσεις και τις παρακλήσεις του Κερκυραϊκού λαού, διασώζοντας τον από παντός είδους απειλές, είτε εχθρικές επιδρομές, είτε από επιδημίες, όπως τις δύο περιπτώσεις με τις οποίες θα ασχοληθούμε.¹³

Αυτό άλλωστε αποτυπώνεται από τον τρόπο με τον οποίο απεικονίζεται σε πολλές περιπτώσεις το λείψανο του Αγίου, τόσο σε ναούς ή φορητές εικόνες που φυλάσσονται σε μουσεία, και στο πλάι διάφορες σκηνές των θαυμάτων που επιτέλεσε ο Άγιος στην Κέρκυρα.¹⁴

Εις ανάμνηση αυτών των ευεργεσιών του Αγίου προς τον πιστό Κερκυραϊκό λαό, γίνεται λιτανεία τέσσερις φορές το χρόνο στην πόλη της Κέρκυρας, οι δύο από αυτές, δηλ. την Α΄ Κυριακή του Νοεμβρίου και την Κυριακή των Βαίων, επειδή διέσωσε το νησί από επιδημία πανώλης.¹⁵

Όπως αναφέρει ο Κερκυραίος ιστορικός Ανδρέας Μάρμορας, η μαρτυρία του οποίου είναι πολύ σημαντική, γιατί είναι σύγχρονος της περιόδου που περιγράφουμε, τη νύκτα των Χριστουγέννων του 1629 μΧ. έκαναν την εμφάνιση τους τέσσερα κρούσματα πανώλης στην πόλη της Κέρκυρας. Αμέσως οι υγειονομικές αρχές του νησιού ξεκίνησαν έρευνες, για να ανακαλύψουν την πηγή του κακού, τόσο μεγάλος ήταν ο φόβος για την νόσο, ώστε το χαρακτηρίζουν ως θανατικό. Μάλιστα ο Μάρμορας την αποκαλεί «βρωτολογός πανώλη και μίασμα» αναφέροντας ότι ήταν τόσο μεγάλη η καταστροφή που προκάλεσε στο νησί λέγοντας χαρακτηριστικά ότι «επλήνευκεν ανεπανόρθωτον ερήμωσιν και καταστροφήν». Οι έρευνες έδειξαν ότι η πηγή του κακού ήταν η ακόλουθη: ένας από τους υπηρέτες ενός ευπατρίδη Κερκυραίου, επιφανούς κατοίκου και διαπρεπούς δικηγόρου του νησιού, του Οδηγητριανού Σαραντάρη, που ήταν μάλιστα και ένας από τους προβλέπτες υγείας του νησιού, αγόρασε από ένα Τουρκικό πλοίο, που ήταν δεμένο στο λιμάνι της πόλης, δύο περίτεχνα τουρκικά μάλλινα μαντήλια «τα εν λόγω ρινόμακτρα ήσαν τεχνικώτατα κεντημένα», τα οποία και έδωσε ως δώρο στην κυρία του. Η σύζυγος του Σαραντάρη τα έδωσε στη συνέχεια στην κόρη της, για να τα φυλάξει σε ένα μπαούλο, όταν ξαφνικά ένοιωσε αδιαθεσία και πέθανε αμέσως. Οι συγγενείς και οι φίλοι του ευγενούς Σαραντάρη, ιδίως οι γυναίκες, που πήγαν στην οικία του για να συμπαρασταθούν στο πένθος του, αποτέλεσαν τους πρώτους φορείς της ασθένειας, που σε

σύντομο χρονικό μετέδωσαν την νόσο σε ολόκληρο το νησί. Τότε ο λαός της πόλεως με δέησεις και ικεσίες, που έλαβαν χώρα στο ναό του Αγίου, ζήτησε τη βοήθεια του, για να διασωθούν από την θανατηφόρο ασθένεια, τα θύματα της οποίας είχαν φτάσει τα εξήντα. Ο θαυματουργός Σπυρίδων εισάκουσε τις προσευχές των κατοίκων, τα κρούσματα άρχισαν να υποχωρούν και εξαφανίστηκαν εντελώς την Κυριακή των Βαίων του 1630 μΧ. Μάλιστα, όπως αναφέρουν πολλές μαρτυρίες καθ' όλη την περίοδο που ο Άγιος μαχόταν το θανατικό, που είχε εξαπλωθεί στην πόλη της Κέρκυρας, έβλεπαν ένα φως απροσδιόριστου προελεύσεως, που έκαιγε όλη τη νύκτα στο καμπαναριό του ναού του και ήταν ορατό από τους φρουρούς του κάστρου «εν τω ναώ αυτού έφλεγε διαρκώς κανδύλη εν σχήματι φανού, την οποίαν παρετήρουν καθ' όλην την νύκτα οι σκοποί των φρουρίων». Για το λόγο αυτό αποφασίστηκε με θέσπισμα της 21 Ιουνίου 1630 μΧ. της εγχωρίου αρχής, δηλ. των Συνδικών, να τελείται κάθε χρόνο την Κυριακή των Βαίων λιτανεία του σκηνώματος του Αγίου, η λεγόμενη Βαϊοφόρος Λιτανεία, ενώ συγκεντρώθηκαν με έρανο χίλια πεντακάσια δουκάτα για των εξωραϊσμό του ναού του Αγίου.¹⁶⁻¹⁸

Η δεύτερη περίπτωση που ο Άγιος έσωσε την Κέρκυρα από επιδημία πανώλης είναι στα 1673 μΧ. και γι' αυτό πραγματοποιείται λιτανεία του λειψάνου του αγίου την Α Κυριακή του Νοεμβρίου, που αποτελεί την τέταρτη και τελευταία λιτανεία του Αγίου που είναι γνωστή ως λιτανεία του Πρωτοκύριακου. Η λιτανεία αυτή καθιερώθηκε, όπως και η προηγούμενη, με απόφαση της Ενετικής Διοικήσεως την 29η Οκτωβρίου του έτους 1673 μΧ. Όπως αναφέρουν τα Συναξάρια του Αγίου, στα 1673 μΧ βαρύ θανατικό έπεσε και πάλι στην Κέρκυρα, «λοιμώδους πάλιν μιάσματος αγρούς και πόλιν και κόμας λελυμασμένον, ώστε... επικρέμασθαι θάνατον σχεδόν τε πάσαν απολωλέναι την νήσον» με κίνδυνο να αφανίσει όλον τον πληθυσμό του νησιού. Αλλά για ακόμη μία φορά ο Άγιος Σπυρίδων έσωσε το νησί του «ο θαυματουργός Σπυρίδων εθεράπευσε την ασθένειαν και εποίησε πάντας τους εξ αυτήν προσβληθέντας διά μιάς να αναλαβώσι και να ιατρευθώσι» αναφέρουν οι μαρτυρίες της εποχής, με την ασθένεια να εξαφανίζεται ξαφνικά στα τέλη Οκτωβρίου, χάρη στην μεσιτεία του αγίου.¹⁹⁻²⁰

Μάλιστα η λαϊκή φαντασία τροφοδοτούμενη από ένθερμη πίστη αναφέρει ότι οι κάτοικοι της Κέρκυρας έβλεπαν τον Άγιο να κρατά το Σταυρό και να διώχνει το θανατικό μακριά από την πόλη του.²¹

Η εικόνα αυτή αναπαρίσταται σε ένα από τα δεκαεπτά τμήματα της περίφημης «ουρανίας» του Παναγιώτη Δοξαρά, όπως αποκαλείται ο θόλος του ναού του Αγίου Σπυρίδωνα στην πόλη της Κέρκυρας. Ο Παναγιώτης Δοξαράς, υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της Επτανησιακής αρχιτεκτονικής, γεννήθηκε στο Κουτήφαρι της Μάνης το 1662 μΧ., φιλοτέχνησε την «ουρανία» (έτσι ονομάζεται η οροφή) του αγίου Σπυρί-

Εικόνα 1.

Εικόνα από την «ουρανία» του Αγίου Σπυρίδωνα, έργο του Παναγιώτη Δοξαρά: ο άγιος κυνηγάει με το Σταυρό την πανώλη, που εικονίζεται ως δαίμονας που ίπταται πάνω από την πόλη της Κέρκυρας, σκορπίζοντας το θανατικό σε όλην την πόλη.

δωνα στην Κέρκυρα στα 1727 μΧ. Αυτή περιλαμβάνει δεκαεπτά τμήματα, με δεκατρείς παραστάσεις από τον βίο και τα θαύματα του αγίου, και στις τέσσερις γωνίες της εικονίζονται οι Ευαγγελιστές.²²⁻²³

Μελετώντας κανείς τον Βίο και τα θαύματα του Αγίου Σπυρίδωνα, θα διαπιστώσει τη διαχρονική προσφορά και μεσιτεία του Αγίου στους κατοίκους του νησιού, γεγονός που εξηγεί και την διαχρονική σχέση λατρείας και πίστης των κατοίκων του προς τον προστάτη τους. Αυτή την ειδική σχέση τη διαπιστώνει κανείς μελετώντας τα κείμενα και τις μαρτυρίες των ιστορικών της Κερκύρας αλλά κυρίως μπορεί εύκολα να το διαπιστώσει ακόμη και σήμερα, με μια επίσκεψη στο νησί, όπου θα γίνει μάρτυρας των εκδηλώσεων αγάπης και λατρείας προς το σκηνώμα του αγίου, το οποίο φυλάσσεται στον ομώνυμο ναό στο κέντρο της παλιάς πόλης.

Ευχαριστίες

Θερμές ευχαριστίες στον κ. Χρήστο Δεσύλλα, θεολόγο-διδάκτορα Ιστορίας, Διευθυντή Γραφείου Μητροπολίτου Κέρκυρας, Παξών και Διαποντίων Νήσων, για το ενδιαφέρον του και την βοήθεια του στη συγκέντρωση του βιβλιογραφικού υλικού για την περάτωση της εργασίας.

Summary

G.Panteleakos¹, C. Tsiamis², M. Mandyla-Kousouni³, E. Poulakou-Rebelakou¹

¹ Department of History of Medicine, Medical School, University of Athens

² Department of Microbiology, Medical School, University of Athens

One of the most important saints of the Eastern Orthodox Church is Saint Spyridon Bishop Tremithus Cyprus, patron of Corfu. As part of this study examined the two miraculous interventions of the saint, with which rescued Corfu from the plague in the years 1629 AD and 1673 AD respectively. In both cases, the inhabitants of the island watching the plague destroying the local population begged the saint to save them from the mortal epidemic, which had caused many deaths, and could not be treated by medical means of the time. Rushed to the sacred relic of the Saint, kept after the Fall of Constantinople, in the homonym temple of saint in the old town of Corfu, and the Saint granted their supplications of eliminating the disease from the island. This event is also reported by contemporary historians, such as Andreas Marmoras, who gives a detailed account of the event of the first raid of the plague on Corfu in December 1629 AD, as well as the event of Sarantaris. Testimonials report that the guards of Corfu Fortress throughout the time that the Saint «struggled» with the pestilence, saw an inextinguishable light in the Belfry of Saint. In commemoration of these events, two litany processions of Saint Spyridon's relic have been established; one at the first Sunday of November (Litany of Protokyriakou) and the other one at the Palm Sunday (Vaiforos Procession). Both survive in our time, attributing the appropriate honor to the patron Saint of Corfu.

Βιβλιογραφία

1. Ευτυχιάδης Αριστοτέλης, «Αρχές Φιλοσοφίας και Ιστορίας της Ιατρικής», σελ. 105-110, Εκδόσεις Βήτα, Αθήνα 2000.
2. Τσιάμης Κωνσταντίνος, «Ιστορική και επιδημιολογική προσέγγιση της πανώλους κατά τους Βυζαντινούς χρόνους (330-1453 μΧ)», σελ. 129, Διδακτορική Διατριβή, Αθήνα 2010.
3. Καραγιαννόπουλος Ιωάννης, «Το Βυζαντινό κράτος», σελ. 74-76, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2001.
4. Ιερά Μητρόπολις Κερκύρας και Παξών, «Βίος, θαύματα και ακολουθία του Αγίου Σπυρίδωνος», σελ. 63-99, Β' έκδοση, Κέρκυρα 1993.
5. Τυπογραφείον Νικολάου Γλυκέως του εξ Ιωαννίνων, «Η θεία και ιερά ακολουθία του εν Αγίοις πατρός ημών Σπυρίδωνος Επισκόπου Τριμυθούντος του Θαυματουργού, πατρός και προστάτου της Κερκύρας», σελ. 31-36, Ενετίησιν 1779.
6. Ζερβός Ιωάννης-Ιερέας Αναστάσιος, «Βίος του αγίου και θαυματουργού Σπυρίδωνος, προστάτου της Κερκύρας», σελ. 12-13, Τυπογραφείον «Ο Κάδμος» Νεοφύτου Καραγιάννη, Κέρκυρα 1869.
7. Παρά Νικολάω τω Σάρω, «Οίκοι εις τον άγιον και εν Κερκύρα Θαυματουργόν Σπυρίδωνα», σελ. 11, 20, Ενετίησι 1720.
8. Τυπογραφείον Νικολάου Γλυκέως του εξ Ιωαννίνων, «Η θεία και ιερά ακολουθία του εν Αγίοις πατρός ημών Σπυρίδωνος Επισκόπου Τριμυθούντος του Θαυματουργού, πατρός και προστάτου της Κερκύρας», σελ. 3, Ενετίησιν 1779.
9. Βούλγαρης Νικόλαος, «Αληθής έκθεσις περί του εν Κερκύρα Θαυματουργού Λειψάνου του Αγίου Σπυρίδωνος», Τυπογραφείο «Ο Φοίνιξ», Εν Βενετία 1880.
10. Μάρμορα Ιωάννη, «Ιστορία της νήσου Κερκύρας, συγγραφείσα μεν Ιταλιστί εν έτει 1672 υπό Ανδρέου Μάρμορα Κερκυραίου», σελ. 219-221, Τυπογραφείον «Ο Κοραής» Ι. Ναχαμούλη, Κέρκυρα 1902.
11. Jervis Henry – Jervis White, “History of the island of Corfu and of the Republic of the Ionian islands”, p.p. 272-73, Colburn and co Publishers, London 1852.
12. Παπαγεωργίου Σπυρίδων, «Ιστορία της Εκκλησίας της Κερκύρας από της συστάσεως αυτής μέχρι του νυν», σελ. 196-197, Εκδοσις Χρωμοτυπολιθογραφείου Αδελ. Γ. Ασπιώτη, Κέρκυρα 1920.
13. Ανωνύμου, «Χρονικό: λιτανεύοντας τον Άγιο», σελ. 1-15, Τυπογραφείο Γερομεριάτη Αντωνίου, Κέρκυρα 1948.
14. Μπίθα Ιωάννα, «Απεικονίσεις των πολιορκιών της Κερκύρας: συμβολή στην εικονογραφία του αγίου Σπυρίδωνα», σελ. 151-168, Δελτίον ΧΑΕ 18 (1995), Περίοδος Δ'.
15. Βροκίνης Λαυρέντιος, «Περί των ετησίως τελουμένων εν Κερκύρα λιτανειών του Αγίου Σπυρίδωνος», Εκδοσις Χρωμοτυπογραφείου Α. Λάντζα, Κέρκυρα 1909.
16. Μάρμορα Ιωάννη, «Ιστορία της νήσου Κερκύρας, συγγραφείσα μεν Ιταλιστί εν έτει 1672 υπό Ανδρέου Μάρμορα Κερκυραίου», σελ. 296-298, Τυπογραφείον «Ο Κοραής» Ι. Ναχαμούλη, Κέρκυρα 1902.
17. Βροκίνης Λαυρέντιος, «Περί των ετησίως τελουμένων εν Κερκύρα λιτανειών του Αγίου Σπυρίδωνος», σελ. 5-12, Εκδοσις Χρωμοτυπογραφείου Α. Λάντζα, Κέρκυρα 1909.
18. Κωνσταντινίδου Κατερίνα, «Οι επιδημίες της πανώλης στα Ιόνια νησιά (17ος-18ος αι. μΧ)», σελ. 57-60, Διδακτορική Διατριβή, Αθήνα 2003.
19. Βροκίνης Λαυρέντιος, «Περί των ετησίως τελουμένων εν Κερκύρα λιτανειών του Αγίου Σπυρίδωνος», σελ. 27-29, Εκδοσις Χρωμοτυπογραφείου Α. Λάντζα, Κέρκυρα 1909.
20. Κωνσταντινίδου Κατερίνα, «Οι επιδημίες της πανώλης στα Ιόνια νησιά (17ος-18ος αι. μΧ)», σελ. 73-78, Διδακτορική Διατριβή, Αθήνα 2003.
21. Ανωνύμου, «Χρονικό: λιτανεύοντας τον Άγιο», σελ. 27-29, Τυπογραφείο Γερομεριάτη Αντωνίου, Κέρκυρα 1948.
22. Λάμπρου Σπυρίδων, «Παναγιώτου Δοξαρά: περί Ζωγραφιάς, χειρόγραφον του ΑΨΚΣΤ'», σελ. 15-16, Τύποις Α. Κτενά και Σ. Οικονόμου, Εν Αθήναις 1871.
23. Σάθας Κωνσταντίνος, «Βιογραφίαι των εν τοις γράμμασι διαλαμψάντων Ελλήνων: από της καταλύσεως της βυζαντινής αυτοκρατορίας μέχρι της ελληνικής εθνεγερσίας (1453-1821)», σελ. 424-426, Τυπογραφείο τέκνων Ανδρέου Κορομηλά, Εν Αθήναις 1868.